

Johanna Ketola, tutkija, Ulkopoliittinen instituutti
Antti Pihlajamaa, tutkijaesiupseeri, Maanpuolustuskorkeakoulu

VENÄLÄINEN RAUHA KAUKASIASSA

VUORISTO-KARABAHIN SOTA LOPPUI, MUTTA KONFLIKTI JATKUU

Venäjä sai neuvoteltua tulitauon Armenian ja Azerbaidzhanin välille Vuoristo-Karabahin ”toisessa sodassa”. Se ei kuitenkaan takaa kestävää rauhaa ilman monenkeskisiä järjestelyitä.

Vuoristo-Karabahin konflikti Etelä-Kaukasiassa roihahti syksyllä. Väki-
valtaisuuksien pitkittyminen, uh-
rien lukumäärä ja väitteet kansain-
välisen humanitaarisen oikeuden
rikkomisesta nostivat konfliktin
hetkellisesti kansainvälisen hu-
mion kohteeksi. Taistelut vaativat
arviolta yli 4 000 kuolonuhria.

Kuusi viikkoa kestäneet taistelut
päätyivät Venäjän neuvottelemaan
tulitaukosopimukseen 9. marras-
kuuta. Siinä vaiheessa Azerbaidzhan oli ottanut voimankäytöllä
haltuunsa sille kansainvälisen oi-
keuden mukaan kuuluvia alueita,
jotka se menetti armenialaisjou-
koille vuonna 1994 päättyneessä
sodassa. Silloinkin Venäjä neuvot-
teli osapuolten välisen tulitauon.

Venäjän, Armenian ja Azerbaidzhanin päämiesten uusin yhteis-
lausunto on tulitaukosopimuk-
seksi kattava, mutta ei vielä takaa
rauhaa. Sopimukseen on kirjattu
esimerkiksi armenialaisjoukkojen
vetäytymisaikataulu. Se ei kuiten-
kaan tarjoa eväitä armenialaisten
ja azerbaidzhanilaisten välisten
suhteiden normalisoinnille. Lyhy-
ellä aikavälillä Venäjän mukanaolo
lisää sopimuksen mahdollisuuk-
sia onnistua, tosin ennen pitkää
Venäjän yksipuolista kykyä mo-
deroida kestävä rauhansopimus
voi epäillä.

Vaikka Venäjä hyödynsi kon-
fliktia taitavasti omaksi eduk-
seen, tilanteessa voi nähdä myös
Venäjälle kiusallisia piirteitä: Sen

lähialueella syttyi sota, jossa Turkin
rooli oli aiempaa merkittävämpi.
Lokakuun epäonnistunut tulitau-
koyritys loi mielikuvaa neuvotto-
masta Venäjältä.

Kiinnostava yksityiskohta liittyy
konfliktin viimeisen illan dramaat-
tisiin tapahtumiin, joissa azerbaidzhanilaisjoukot ampuivat vahin-
gossa alas venäläishelikopterin lä-
hellä Azerbaidzhanin ja Armenian
kansainvälistä rajaa. Virallinen Baku
esitti nopeasti onnettomuuden jäl-
keen anteeksipyyntönsä Moskovaan.
Tämän jälkeen mediassa levisi tie-
to, että venäläinen ilmarynnäkö-
prikaati olisi lähtenyt liikkeelle
Ulyanovskista. Välikohtaus herätti
kysymään, ovatko joukot sekaantu-
massa konfliktiin aseellisesti.

Vielä on epäselvää, millainen rooli jää ainoalle laajasti tunnustetulle kansainväliselle konfliktinratkaisumuformaatille, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Etyjin Minskin ryhmän yhteispuheenjohtajille. Yhteispuheenjohtajamaita ovat Venäjän lisäksi Ranska ja Yhdysvallat. Venäjän neuvottelema sopimus vaikuttaa perustuvan osittain yhteispuheenjohtajien ehdotuksiin, jotka tunnetaan Madridin periaatteina ja peruseriaatteina. Niihin ei kuitenkaan sopimuksessa suoraan viitata.

Tiukemmin peruseriaatteiden pohjalta tehty neuvotteluratkaisu olisi todennäköisesti ollut armenialaisille parempi vaihtoehto. Nykysopimus ohittaa monet armenialaisten tavoitteet, erityisesti sen, että Vuoristo-Karabah tunnustetaan osapuoleksi. Nyt muodostuneessa sopimuksessa osapuolia on vain kaksi: Armenia ja Azerbaidzhan. Peruseriaatteiden ja nyt solmitun tulitaukosopimuksen merkittävin ero onkin se, ettei Vuoristo-Karabahin statuksesta ja hallinnosta puhuta mitään. Aiemmin oli kaavailtu, että Vuoristo-Karabahille olisi myönnetty väliaikainen status ja itsehallinto. Kokonaisuutena sopimuksen ehdot ovat armenialaisille nöyryyttävät.

Sopimuksen hinta voi nousta korkeaksi myös Azerbaidzhanille.

Aiemmin se on pitänyt venäläisjoukkojen poissaoloa alueeltaan eräänä ulkopoliittikkansa merkittävimpänä saavutuksena entisen Neuvostoliiton alueen verrokimaihinsa Armeniaan, Georgiaan, Ukrainaan ja Moldovaan nähden.

Venäläisten rauhanturvajoukkojen maine rauhantekijänä on kyseenalainen. Esimerkiksi Georgian vuoden 2008 sodan yhteydessä rauhanturvaajat muuttuivat konfliktin osapuoleksi. Vuoristo-Karabahin rauhanturvaoperaatioon osallistuu julkilausuman mukaan noin 2 000 sotilasta. Sotilaita on lähetetty 15. moottoridusta jalkaväkiprikaatista, ja joukolla väitetään olevan sotakokemusta Donbassista Ukrainasta. Rauhanturvajoukot ovat alueella viisi vuotta. Rauhanturvaaminen jatkuu automaattisesti toisen viisivuotiskauden, ellei yksikään osapuoli ilmaise tyytymättömyyttään sitä kohtaan.

Muun muassa tiedustelusta ja rajavalvonnasta vastaavalla Venäjän turvallisuuspalvelu FSB:llä on tulitaukosopimuksessa rooli. FSB hoitaa jo Armenian rajavalvontaa, mutta nyt sen toimivaltuudet laajenevat: se tulee valvomaan uutta, Armenian maaperällä kulkevaa reittiä, joka tarjoaa ensi kertaa liikenneyhteyden Bakusta Ankarahan. Tämä vähentää Azerbaidzhanin riippuvuutta Iranista, mikä on

tähän saakka mahdollistanut huoltoyhteydet maan eri osien välillä.

Turkki tuki näkyvästi Azerbaidzhanin sotatoimia heti alusta lähtien. Turkki ei kuitenkaan noussut Venäjän kanssa tasavertaiseksi ja ratkaisuihin kykeneväksi toimijaksi. Sen rooliksi on muodostumassa tulitauon valvonta yhdessä venäläisten kanssa, mikä on Turkin näkökulmasta parannus aikaisempaan.

Venäjä yrittää saada läntisiä ja monenkeskisiä toimijoita, kuten EU:ta, Yhdysvaltoja ja YK:ta tukemaan muodostunutta sopimusta jälkikäteen. Toimintamalli ei olisi uusi, mutta sen painoarvo korostuu, kun konfliktinhallinnan peruseriaatteen ja mekanismit ovat muutoksessa.

Yhteispuheenjohtajille voi langeta rauhanprosessin jatkotyö. Azerbaidzhanin mukaan yhteispuheenjohtajien toiminta on ollut tuloksetonta 25 vuoden ajan ja syy sille, miksi voimankäyttöön turvaututtiin.

Läntisten ja monenkeskisten toimijoiden on ratkaistava, miten ne suhtautuvat voimankäytöllä saavutettuihin aluepalautuksiin 2020-luvulla. Monen sääntöpohjaisuutta ajavan toimijan, kuten EU:n uskottavuus on osapuolten silmissä kärsinyt pahasti, sillä ne eivät kyenneet esittämään tai lopettamaan sotatoimia. Tämä tekee venäläisen konfliktinratkaisun tukemisesta houkuttelevaa./